

פניני הרמה

יו"ל ע"י "קהילת הרמה" בירושלים עיה"ק תובכ"א
שע"י יוצאי ישיבה הרמה דלונדון יצ"ו

בנשיאות עט"ר מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי אליקים שלעזינגער שליט"א

מפניני רבינו:

אלה מסעי בני ישראל וגו'. (לג. א.), ברש"י: למה נכתבו המסעות הללו להודיע חסדיו של מקום שאף על פי שגזר עליהם לטלטלם ולהניעם במדבר כו' שהרי אין כאן אלא ארבעים ושתים מסעות צא מהם י"ד כו' נמצא שכל שמנה ושלשים שנה לא נסעו אלא עשרים מסעות ע"כ, ובספורנו: רצה האל יתברך שיכתבו מסעי ישראל להודיע זכותם בלכתם אחריו במדבר כארץ לא זרועה באופן שהיו ראויים להכנס לארץ ע"כ, נראה בהרחבת ביאור מה שכתב רש"י כי רוב המסעות היו בשנה ראשונה ואחרונה, כי בשנה ראשונה עמדו להכנס לארץ ישראל מיד, וכן באחרונה, כי אמנם המסעות היו נוגעים לקנין ארץ ישראל, וכמו שכתב הספורנו הנ"ל, כי צריך לדעת שאין ישיבת קבע של גשמיות בעוה"ז ואין לבקש שלווה גשמית אלא שיהיו נשואות עיני האיש לה' שיוכל לקיים צויו ית' ולעמול בתורתו, ועמידה כזו היא תכליתה בארץ ישראל, וצריך לזה התלמודות והרגל להיות יושב על הנחלה ולא להאחוז בה במובן הגשמי אלא לדעת שהישיבה בארץ ישראל מותנית בזכות מיוחדת מאת הקב"ה עפ"י מעשיו בכל שעה ושעה.

וכן מצינו אצל אאע"ה לך לך וכו' אל הארץ אשר אראך, כי ההעתקה ממקום גשמי קבוע היא קנין ארץ ישראל, וכן כבר כתבנו אצל יעקב אבינו ע"ה דדייקא בעת הליכתו לגלות ועקירתו ממקום מושבו נתקפלה הארץ תחתיו, ר"ל זכה לקנין ארץ ישראל. וכן גם כלל ישראל המסעות מרובות, וחנייה על פי ה' יש יום ויש יומיים, היא עקירת הקבע, זה היה נצרך לקנין ארץ ישראל בשנה הראשונה והאחרונה, דייקא, וכמשנ"ת.

(מתוך ספר בית אב עה"ת ח"א)

* * *

פניני הפרשה:

בגדר הבריחה לערי מקלט – מדברי מורנו הגאון הגדול רבי חיים אליעזר שלעזינגער שליט"א (בנו בכורו דמין ראש הישיבה שליט"א, וראש כוללנו בלונדון יצ"ו): הנה בעיקר חיוב גלות מבואר בכמה דוכתי דלא הוי רק משום הצלה, אלא דהוי חיוב גלות, חד מהא דאיכא חיוב קבורה בעיר מקלט, וכן מוכח מסוגית הגמרא דלמצוה צריך לישב בערי מקלט, ותחום אינו רק לקליטה, וכן מבואר דגולין משכונה לשכונה, והקשו מזה על מה שכתב במהרש"א דבליכא עדים אינו גולה משום דליכא הצלה, וצ"ע דאכתי יהא חייב לגלות משום חיוב גלות, וצ"ע.

והקשה לי חכם אחד מהא דמקשה בגמרא מכות (דף י"י) בהא דאמרינן דתלמיד שגלה מגלין רבו עמו, והא אמר ר' יוחנן מנין לדברי תורה שהן קולטין וכו', ולכאורה צ"ע דלכאורה הא דד"ת קולט אין זה דעי"כ פטור מעיקר חיוב גלות אלא הוי דין קליטה, ואינו אלא דין הצלה אבל חיוב גלות פשיטא דאינו מקיים בד"ת, וא"כ אפשר דעי"כ מגלין רבו עמו משום דאית ליה חיוב לגלות? ולכאורה צ"ל דהא דמגלין רבו עמו דילפינן לה מוחי עביד ליה מידי דתיהוי ליה חיותא, הוא רק היכא שגולה משום דבלא"ה יהרג, אבל היכא דאינו גולה אלא משום חיובו לגלות, ולא משום הצלה לא נאמרה דינא דוחי.

והנה יעויין במנחת חינוך שכתב דגם גר תושב דלית ליה חיוב גלות אבל קליטה איכא ביה, אמנם עי' ברמב"ם (רוצח פ"ו ה"ד) דשוגג קרוב למזיד אינו גולה מפני שעונו חמור ואין גלות מכפרת, ואין ערי מקלט קולטות אותו שאינן קולטות אלא המחויב גלות בלבד, ומבואר דדין קליטה מיתלי תליא אי מחויב גלות, וכל שאינו מחויב גלות לא נאמרה בו דין קליטה.

(כתבי תלמידים)

* * *

קול רבינו [מאמרי השקפה ומוסר]:

מאמר "ארץ ישראל"

[מתוך ספר בית אב שיחות החדש – נאמר בשנת תשנ"ה לפ"ק]

עבור המצוות שבה, וזהו שורש למעלת הארץ [נמצא שגם למ"ד שיש מצות יישוב בזמן הזה הרי זה משום המצוות שבה].

זאת הארץ אשר תפול לכם נחלה. (לד. ב.), פירש"י שהוצרך לכתוב גבול הארץ מפני מצוות התלויות בארץ שנדע מקום שנוהג, והיינו שעיקר אר"י הוא

וביאור הדבר, שהקב"ה ברא האדם ועולמו כדי שנקיים בה מצוות ונזכה לעוה"ב, וכמו שכתוב באורך במסילת ישרים בהקדמתו, ואכן כן הוא משמעות הרמב"ם בהלכות תשובה שזהו עיקר היותנו בעוה"ז, וכמש"כ במסילת ישרים (בהקדמה) שמקום קיום המצוות הוא עוה"ז, כן יש מקום מסויים שיש יותר מצוות, והוא באר"י, וז"פ ארץ ישראל גבוה מכל הארצות (קידושין דף טו.), ודאי יש מקומות יותר גבוהים בגשמיות, אבל במבט האמיתי של בריאת העולם אר"י יותר גבוה ונעלה, וע"כ יש בו מצוות מיוחדות, וכמש"כ החובות הלבבות (שער עבודת האלקים פ"ג) לגבי כהנים ולויים, וכיון שתכלית הבריאה קיום מצוות נמצא תכלית הבריאה ושלמותה הוא ישיבת ישראל באר"י, וכמו שדברנו בשבוע שעבר בשם ספר חסד לאברהם שהתכלית שיהיו ישראל כל אחד על מקומו באר"י, ובאמת שרק אז אפשר לקיים כל המצוות, כי יש מצוות שתלוים ברוב יושביה עליה, ודייקא כל שבט על מקומו, כדאיתא בפוסקים.

ונבין בזה מה שכתב רש"י בתחילת התורה: "א"ר יצחק לא היה צריך להתחיל התורה אלא מהחודש הזה שזה מצוה ראשונה ולמה כתב מבראשית כח מעשיו הגיד לתת להם נחלת גויים", וכיון שהארץ לקב"ה למי שרצה נותנו או נוטלו ממנו, ולכאורה צ"ע כי משמעות קושית רש"י כי עיקר התורה הוא בשביל המצוות [כן כתבו מפרשי רש"י, ועי' דברי דוד ועוד], וא"כ מה זה תירץ משום אר"י, הרי הניח יסוד לקושיתו כי אין התורה רק בשביל מצוות אם כן מה תירוצו, כלום חזר בו מיסוד דבריו, טענו חיטין והודה בשעורים? אבל להמבואר שפיר, כי כל ענין אר"י הוא כמש"כ רש"י כאן שהגבולות הארץ הוא משום מצוות התלויות בה, נמצא שפיר עיקר התורה בשביל אר"י ומצוותיה [ומכ"ש להרמב"ן (ויקרא יח. כה.) שכל המצוות כולן בשביל אר"י], נמצא תכלית בחינת אר"י הוא שלמות קיום המצוות, וע"כ בשביל זה נברא העולם.

[ומש"כ ברש"י ענין אוה"ע, כבר איתא במפרשים כי מקור דברי רש"י הוא בילקוט פרשת בא (רמז קפז) ושם לא נמצא דבר זה, וגם ברש"י ישן ליתא, ואפילו אם נגרוס כן כמו שבידינו, המדובר הוא לעת"ל, וכדאיתא בריש עבודה זרה (דף ג.) שהעכו"ם יטענו למה לא ניתן להם מצוות, לפי"ז שתהיה טענתם על אר"י].

איך שיהיה, הדבר ברור שהמכוון כאן כלפי ישראל, שהרי הביא רש"י הפסוק כח מעשיו הגיד

לעמו וכו', שישראל ידעו כל זה, והיינו שידעו שהקב"ה הוא הנותן את אר"י לאלה ששייכים למצוות, והוא מתנה ובחירה מיוחדת למקיימי מצוות, וגדר נתינה אם רוצה נותן להם, ואם לא יקיימו התנאי לוקח מהם.

ויובן על פי הגמרא בריש כיצד מברכין (דף לה.), דרמינן כתיב ל'ד' הארץ ומלואה וכתוב והארץ נתן לבני אדם, ומתמצת שם קודם ברכה כאן לאחר ברכה, ושם מה שנהנה מעוה"ז בלא ברכה גוזל אביו ואמו ואח הוא לבעל משחית, אביו זה הקב"ה ואמו זו כנסת ישראל, פי' שאין הקב"ה נותן ליהנות בעוה"ז אלא אחר הברכה, אז נותן לו במתנה, אבל בלי זה הרי זו חטיפה וגזילה ואינה שלו, וסו"ס יצטרך להחזיר כי סוף גנב לתליה, והוא גוזל כנסת ישראל שמונע הברכה והנתינה מהם, ועי' מהרש"א (בח"א ד"ה ל"ק) במה דאיתא בגמרא שם ואומר שאין פשע, היינו שאומר בין כך יהיה שלי, אינו כן, שבלי ברכה אינו שלו ולבסוף יקחו ממנו, והוא גדר משחית מה שלקח בחטיפה.

ואכן כן הוא בענין אר"י שהוא תכלית בריאת עוה"ז, ואם ישראל מקיימים המצוות, והיה אם שמוע וכו' נותן להם, ואם לאו נלקח מהם, ואם בזמן שגורשו מאר"י הם לוקחים בחזקה וכיבוש היד, זו גזילה מהקב"ה וגזילה מכנסת ישראל שמונעים הנתינה האמיתית, ומה שאומרים שבין כך הוא שלהם, שקר הוא, ואח הוא לבעל משחית, שאינו אלא משחית המתנה שהקב"ה רוצה לתת לישראל מקיימי מצוותיו.

והוא היה מעין חטא בני גד ובני ראובן, אע"פ שהיה מיועד להם לקחו לפני הזמן, וכדאיתא במשלי (כ. כא.) "נחלה מבחלת בראשנה ואחריתה לא תברך", שלקחו לפני הזמן, ובמדרש (כב. ו.) שהיו חוטפים להם, ע"כ לא נתקיים בידם וגורשו מקודם כסיפא דקרא במשלי וכפירש"י שם, עיי"ש.

והוא המצב בדורנו, שבאו וחטפו וגזלו את אר"י וע"כ בהכרח שאי אפשר שיתקיים בידם, ויצא מתח"י, וכמש"כ רש"י בתחילת התורה הנ"ל שלא היתה כאן נתינה, כי עדיין מפני חטאינו גלינו מארצנו, ומה שסו"ס הובטח לנו ואומרים אין פשע, אין זה אלא גדר אח לבעל משחית כדאיתא בגמרא ברכות הנ"ל, והם גזלנים מהקב"ה ומכנסת ישראל, ועוד שם ברש"י שמחטיא אחרים שנמשכים אחריו בטענה זו להקל, והבן.

לעבוד ע"ז הוא ממש חטא של ישראל שלא עקרו ע"ז, וישראל שלא עוקר ע"ז הרי זה כעכו"ם העובדה, ובעוה"ר מה נומר ומה נקוה לדמות שיהיה אפשר להתקיים בארץ.

ובימים אלה שאנו מתאבלים על חורבן וגלותנו הלא צריך לחשוב ולהתבונן על התיקון, בנדון מצוות התלויות בארץ לדקדק ביותר, לדעת חומר טבל [וכמו שאמר מרן (הגרי"ז מבריסק) זצ"ל שנדע שזה כמו חזיר], ואשר לעקירת ע"ז הרי אין זה בידינו למעשה, אבל כמ"ש כ בחובות הלכות בשער הבטחון (פרק ה) דמצוה שנמנעת בפועל יבחר לעשות כשתבוא לידו ויצפה שתגיע לידו, ועכ"פ יש בידינו למחות בעובדי ע"ז ובעלי דעות כוזבות הנמצאות באר"י, שאנו מצווים לרדוף אחריהם ועכ"פ למחות בכל כוחנו, וזה נעיד על חיבת אר"י ועל תשוקתנו לשוב אליה בב"א.

וברמב"ם (פ"ז ע"ז ה"א) איתא עוד, והוא פירשו בקרא והורשתם וכו' ואבדתם, שככל העולם חייבים לעקור ע"ז אבל לא צריך לרדוף אחריה, ואילו באר"י מחויבים לרדוף אחריה לעוקרה, ואם לא עושים כן נאמר ואם לא תורישו, ואם בע"ז של עכו"ם נאמר, מכ"ש בע"ז של ישראל שהוא חמור שאין לו הביטול.

והיא גופא החטא בימינו אשר לא רק מקיימים ע"ז של גוים אלא בונים ומחזקים, ומכל שכן ע"ז של ישראל, האפיקורסים והרשעים וכו', והיתכן שיישוב כזה יתקיים באר"י, הלא הקב"ה העיד ע"ז כח מעשיו הגיד לעמו וכו' ונאמר ואם לא תרשו וכו'.

ונאמר ואם לא, כאשר דמיתי לעשות להם אעשה לכם (לג. נז.), וצ"ב למה, הם עבדו ע"ז אבל ישראל לא עבדו אלא שלא עקרו? ועכצ"ל כי חטא עכו"ם